

**СТИЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ СИНТАКСИСУ РОМАНУ ІЕНА МАК'ЮЕНА
«СПОКУТА»**

В статті здійснюється аналіз синтаксичних стилістичних засобів в сучасному постмодерному англomовному дискурсі на основі роману англійського письменника Ієна Мак'юєна. Охарактеризовано різні типи синтаксичних фігур та особливості їх використання автором як одна з складових його індивідуального стилю.

Ключові слова: індивідуальний стиль, стилістичний засіб, стилістична фігура, синтаксис, паралельні конструкції.

В статье проводится анализ синтаксических стилистических приемов в современном постмодернистском англоязычном дискурсе на основе романа английского писателя Иэна Макьюэна. Охарактеризованы различные типы синтаксических фигур и особенности их использования автором как одна из составляющих его индивидуального стиля.

Ключевые слова: индивидуальный стиль, стилистический прием, стилистическая фигура, синтаксис, параллельные конструкции.

Syntax is one of the elements of the formal expression of the author's individual style. Different types of syntactic stylistic devices are the part of the whole syntactic organization of the work of art characteristic of a certain author. A comprehensive analysis of the syntactic level of an author's individual style involves the studying of the stylistic devices. The article is an attempt to analyze syntactic stylistic means in the contemporary postmodern English-language discourse based on the novel by English writer Ian McEwan. Different types of syntactic figures and peculiarities of their use by the author are described as one of the components of his individual style. There are several classifications of syntactic stylistic devices. They are classified by two basic principles: according to the completeness of the sentence structure and according to the order of the sentence components. The first group includes stylistic devices, which are based on the reduction of the sentence model: ellipsis, one-member sentence, aposiopesis, asyndeton, the other group of stylistic devices is based on the extension of the structure: enumeration, polysyndeton, prolepsis, repetition. The second group also includes parallel constructions and stylistic changes in the order of words: inversion, division, insertion words. Thus, the richness and variety of syntactic stylistic devices in Ian McEwan's novels affirms the depth of the writer's style. The use of complex syntactic figures of different stylistic types allows the author to characterize the realities and interconnections of the modern world, their expressiveness and dynamism. We see further research prospects in studying the lexical features of the novels, in particular lexical stylistic figures.

Keywords: individual, stylistic means, stylistic figure, syntax, parallel constructions.

Постановка проблеми. Вивчення індивідуального стилю письменника є актуальною проблемою лінгвістики сьогодення. Синтаксис – це один з рівнів формального вираження індивідуального задуму письменника та його мовної картини світу. На нашу думку, аналіз синтаксичних конструкцій, вжитих автором є важливою частиною дослідження ідіостилу та авторського дискурсу.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Стилiстичнi особливостi синтаксису стали основою лiнгвiстичних розвiдок цiлого ряду вчених-фiлологiв кiнця ХХ – початку ХХI столiть, наприклад, В. Виноградова, О. Потебнi, О. Пешковського, Л. Булаховського, О. Александрової, Г. Гаврилова, Г. Золотової, Н. Новiкової, М. Венгренiвської та iншi. Актуальним стало поняття «експресивного синтаксису», яке знайшло своє пояснення у працях Н. Арутюнової, В. Вaщенка, І. Чередниченка, С. Ермоленка, М. Пилинського, Г. Солганика, Ю. Малиновича та багато iн.

Метою статті є спроба проаналізувати синтаксичні стилістичні засоби у сучасному англійському постмодерному дискурсі на матеріалі роману Ієна Мак'юєна «Спокута».

Виклад основного матеріалу. Існує декілька класифікацій синтаксичних стилістичних засобів (СЗ). Зокрема, вітчизняний англiст К. Лотоцька пропонує два основні принципи, за якими

поділяються СЗ даної групи: відповідно до повноти структури речення та відповідно до порядку компонентів речення. До першої групи належать СЗ, в основі яких лежить зменшення моделі речення: еліпс, асиндетон, апокойнічна конструкція, апосіопеза; а також СЗ, які базуються на розширенні структури: перелічування, полісиндетон, пролеписис. До другої групи належать паралельні конструкції та СЗ зміни порядку слів: інверсія, розділення, вставні слова [49, с. 122].

Еліпс (ellipsis) – це навмисне упущення одного чи обох головних членів речення [49, с. 123]. Наприклад, “*Well, my dear. I hope to persuade you one day.*” “***And I you.***” [92, с. 153].

Найчастіше у сучасній прозі еліпс вживається у діалогах, так як такі опущення характерні для розмовної мови. При цьому мовцю зрозумілий загальний зміст речення через попереднє речення або завдяки екстралінгвістичному контексту [49, с. 123]. Наприклад, *a major from the Buffs ... shouting and pointing toward a wood ... He was pulling men out of the column, or trying to. ... They were gathered around him with their rifles, looking uncertain.* “***You. Yes you. You’ll do.***” [92, с. 220].

Еліптичні речення надають мові динамізму. Вони служать для того, щоб позбавити мовця необхідності докладати зайвих зусиль, економить час та зменшує надмірність мови. Еліпс також використовується для передачі збудження, нетерплячості, дратівливості, радості та інших почуттів персонажів.

Схожими за будовою до еліптичних речень є одночленні речення (one-member sentence). Проте, на відміну від еліптичних, де підмет і присудок досить легко відтворити, одночленні речення не мають ні підмета, ні присудка. Найпоширенішим варіантом одночленного речення є номінальне речення (nominal sentence), основним елементом якого є або іменник або субстантивована частина мови (герундій, числівник) [41, с. 74]. Наприклад, *Pathetic hope!* [92, с. 81].

За своєю структурою номінальні речення поділяються на [41, с. 74-75]: 1) непоширені (складаються лише з одного елемента): *Cowards!* [92, с. 234]; 2) поширені: *Being everyone’s mother again* [92, с. 107]; 3) багатокomпонентні: *The whole day, the weeks before, her childhood* [92, с. 111].

Номінальні речення найчастіше використовуються для опису подій: часу, місця, супровідних обставин, учасників подій, тощо.

Ще одним СЗ, схожим до еліпсу, є апосіопеза (aposiopesis or break-in-the narrative). В його основі також лежить незавершеність речення, проте, в даному випадку, автор сам обриває речення, не бажаючи продовжувати думку [41, с. 75]. Наприклад, *Lola was saying sweetly, “In that case, do you mind if I play her? I think I could do it very well. In fact, of the two of us . . .”* [92, с. 13].

Апосіопезу не варто плутати з ненавмисним перериванням розмови, коли персонаж не знає, що сказати, або його перебивають. Інформація, яку несе в собі апосіопеза, зрозуміла з комунікативної ситуації. Таке недоговорення виражає погрозу, застереження, сумнів, нерішучість, збудження, хвилювання, обіцянку та ін.

Навмисне упущення сполучників називається асиндетоном (asyndeton) [49, с. 124]. Наприклад, *...French, English, Belgian, German. She makes no distinction* [92, с. 200]. Асиндетон робить мову більш динамічною та експресивною та виражає поспіх, нервовість чи нетерплячість.

Протилежним СЗ є полісиндетон (polysyndeton), який полягає у надмірному повторенні сполучників або прийменників [41, с. 80]. Наприклад, *Why else take so long to choose a dress, or fight over a vase, or find everything so different, or be unable to leave?* [92, с. 111]. Полісиндетон надає ритмічності висловлюванню, а також вживається для підкреслення важливої інформації.

Для передачі спонтанності мовлення автор часто використовує парцеляцію (parcelation or parceling). Це навмисний поділ речення на менші частини, які розмежовані крапками [41, с. 76]. Наприклад, *... in a play you had to make do with what was available: no horses, no village streets, no seaside. No curtain* [92, с. 37]. Парцеляція використовується в літературі для передачі неофіційності мовлення, для відтворення внутрішнього стану персонажів, їхніх емоцій, почуттів, наприклад знервованості, роздратування, хвилювання, захоплення, збентеження, розгубленості, замішання та ін.. Наприклад, *Everything was explained. The whole day, the weeks before, her childhood. A lifetime* [92, с. 111]. Крім того, даний СЗ служить для конкретизації інформації, надання більше деталей. Наприклад, *There were animal tracks in the mud surrounding a puddle in a tire rut. Probably goats. Scattered around were shreds of striped cloth with blackened edges...* [92, с. 191-192].

Схожим до парцеляції є СЗ прикріплення (attachment) або розірване речення (gap-sentence). Він служить для передачі усного мовлення на письмі. Наприклад, нормативно речення не може починатися зі сполучника *and* чи *but*, але в усній мові це допустимо. Друга частина даного висловлювання відділена крапкою, при цьому ці два речення граматично і семантично є єдиним

цілим [19, с.36-37]. Наприклад, *No responsibility, no memory of the hours before, no idea of what he was about, where he was going, what his plan was. And no curiosity about these matters* [92, с. 246].

Розірване речення може використовуватися для передачі внутрішнього мовлення персонажів: *Perhaps in time it would come to seem rugged, this chin like a wedge of cheese. Or chocolate* [92, с.152]; для зосередження уваги на деталі опису: *Then came the sound of footsteps again, and they emerged, the two inspectors, with Robbie between them. And handcuffed!* [92, с. 184]; та вираження результату: *If her poor cousin was not able to command the truth, then she would do it for her. I can. And I will* [92, с. 168].

Найбільш вживаним синтаксичним СЗ є повторення (repetition) мовних одиниць (слів, словосполучень, речень). Наприклад: *Finally he said, "Cee, it was a mistake." "A mistake?"* [92, с. 132]. Мета даного СЗ полягає у підкресленні певних компонентів висловлювання, що несе в собі додаткове стилістичне значення, виражає модальність, а також передає різні людські емоції: впевненість, сумнів, радість, нетерплячість, хвилювання, прохання, запрошення, вдячність, роздратування, переляк, ненависть, злість та ін.

Існує декілька структурних типів СЗ повторення [41, с. 77]:

1. послідовне повторення (successive repetition): *Liars! Liars! Liars!* [92, с. 186];
2. анафора (anaphora) - повторення слова або словосполучення на початку кожної наступної синтаксичної одиниці: *All that fighting we did twenty-five years ago. All those dead...* [92, с. 201];
3. епіфора (epiphora) - повторення в кінці кожної синтаксичної структури: *it was to get everything wrong, completely wrong* [92, с. 39];
4. обрамлення (framing or ring repetition) - початкова фраза повторюється і в кінці речення чи висловлювання: *I am what I am* [92, с.79];
5. анадиплозис або зіткнення (anadiplosis or catch repetition) – повторення останніх слів у реченні на початку нового речення: *Surely she must have meant something better, even in her anger. Even in her anger, she had wanted to show him just how beautiful she was and bind him to her* [92, с. 81].
6. віддалене повторення (distant repetition). Це повторення слів, фраз чи цілих речень, але при цьому вони розірвані іншими частинами тексту (реченнями, абзацами) [49, с. 136]. Прикладів такого повторення у романі «Спокута» є чимало. Наприклад,

She said, "You saw him."

"How could he," Briony moaned. "How dare he."

Lola placed her hand on her bare forearm and gripped. Her mild words were widely spaced. "You saw him."...

However close they were, it was not possible to read expressions. The dark disk of Lola's face showed nothing at all, but Briony sensed she was only half listening, and this was confirmed when she cut in to repeat, "But you saw him. You actually saw him." [92, с. 166-167].

Значення такої синтаксичної фігури полягає, з одного боку, у повторенні інформації, що допомагає читачеві пам'ятати краще зміст. Проте, найважливіше те, що з іншого боку таке повторення занурює читача глибше у авторський текст, підкреслює важливість описуваного феномену та створює ефект наростання інтриги.

Синтаксичне повторення реалізується паралельними конструкціями, перелічуванням (enumeration). Перелічування передбачає нагромадження ознак предмета чи явища, які також є однорідними членами речення. Перелічування може складатися з двох (біном, пара слів), трьох (тріном) чи більше елементів (аккумуляція) [49, с. 140-142]. Наприклад, *This in turn reminded her of the people downstairs waiting: her mother, the cook, Leon, the visitor, Robbie* [92, с. 101].

Паралелізм (parallel construction) виникає при повторенні синтаксичних структур. Мета паралелізму – перелічити факти, порівняти та протиставити їх [41, с. 80]. Наприклад, *My mother never forgave you your first. My father preferred to lose himself in his work. Leon turned out to be a grinning, spineless idiot...* [92, с. 209].

Структурно, паралелізм поділяється на повний та неповний. Повний паралелізм передбачає, що всі члени повторюваних структур є рівними, вони мають ідентичні синтаксичні функції, а також порядок слів у них однаковий [49, с. 142-143]. Наприклад, *I love you. I believe in you...* [92, с.209]. Частіше письменниками використовується неповний паралелізм. В залежності від своєї позиції паралельні конструкції можуть бути синтаксичною анафорою, епіфорою та анадиплозисом.

Наприклад, *When they wrecked your life they wrecked mine* [92, с. 209]. Синтаксичний паралелізм є поліфункціональним СЗ. В поезії він створює ритм, в публіцистичних та ораторських стилях він додає переконливості промові. Щодо художньої прози, то паралелізм підкреслює важливу інформацію, інколи додає драматизму та передає почуття та переживання героїв. Наприклад, *she was familiar like a sister, she was exotic like a lover; he had always known her, he knew nothing about her; she was plain, she was beautiful; she was capable...* [92, с. 130].

Інверсія (inversion) є також стилістичною фігурою, яка базується на навмисній зміні строгого порядку слів в англійському реченні. Дана зміна додає логічного підсилення та емоційного забарвлення висловлюванню [49, с. 146]. Наприклад, *Even harder was the threat...* [92, с. 116].

В основі відношень між паралельними конструкціями лежить контраст, схожість та аналогія. Відповідно до цих типів відношення виділяють наступні СЗ: аналогія, антитеза, градація. Аналогія (analogy) полягає в тому, що паралельні конструкції схожі між собою в деяких відношеннях, при цьому в загальному вони відрізняються [49, с. 146]. Наприклад, *He was so tired, he kept forgetting* [92, с. 219].

Якщо між паралельними конструкціями є опозиція чи контраст, то такий СЗ називається антитезою (antithesis). Основна стилістична функція антитези – підкреслити відмінність описуваних феноменів [49, с. 147]. Наприклад, *It was wrong to open people's letters, but it was right, it was essential, for her to know everything* [92, с. 113].

Градація (gradation) – це таке розташування паралельних слів, словосполучень чи речень відповідно до наростання чи спадання їх важливості та інтенсивності. Наростання інтенсивності дістало назву клімакс (climax) [49, с. 147-148]. Наприклад, *And all day I've been furious with you – and with myself. I thought that I'd be perfectly happy never seeing you or speaking to you again. I thought you'd go off to medical school and I'd be happy. I was so angry with you. I suppose it's been a way of not thinking about it* [92, с. 133].

Деякі вчені, наприклад Л.П. Єфімов, відносять клімакс до лексичних СЗ. Також вони ототожнюють поняття градація та клімакс [41, с. 69]. Виділяють два типи клімаксу: емоційний та кількісний. Емоційна градація підсилює емоційну напругу висловлювання, яке створюється завдяки вживанню синонімічних слів з емоційним значенням [41, с. 70]. Наприклад, *Lola said, "He came up behind me, you see. He knocked me to the ground . . . and then . . . he pushed my head back and his hand was over my eyes. I couldn't actually, I wasn't able . . ."* [92, с. 167]. Кількісний клімакс виявляє кількість об'єктів чи характеристик [41, с. 70]. Наприклад, *Proceed at haste and speed and celerity...* [92, с. 221].

Спадання інтенсивності, відповідно, називається антиклімаксом (anticlimax) [49, с. 148]. Наприклад, *he had never tasted, never even heard of, goose liver pâté, and from now on, he would eat nothing else...* [92, с. 198].

Ще одним СЗ є відокремлення (detachment), яке полягає у відокремленні слова чи фрази у реченні, яка є формально незалежною. Відокремленні можуть бути лише другорядні члени речення. Основна мета автора – наголосити на важливості відокремленого слова чи виразу за допомогою інтонації. Графічно відокремлення передається комами, крапками або тире [49, с. 126]. Наприклад, *It was an emasculation, a sentence, and this – what he was feeling now – this torture was his punishment for breaking her ridiculous vase* [92, с. 81].

Особливим типом відокремлення є відокремлені речення (parenthesis). Характерною рисою даного СЗ є те, що таке речення відокремлюється дужками. Наприклад, *I wouldn't have told you any of this, but when you wrote to tell me again that I should be in touch with my parents (I admire your generous spirit), I had to let you know because the situation could change* [92, с. 212].

Висновки. Отже, різноманіття синтаксичних стилістичних засобів використаних автором для реалізації основної ідеї твору свідчить про багатогранність індивідуального стилю автора. Образи об'єктивної дійсності та суб'єктивного сприйняття їх героями формально передаються автором через цілий ряд прийомів покликаних вплинути на читача.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні лексичного рівня ідіостилу як частини аналізу мовної картини світу письменника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боднар С. В. Стилїстика англійської мови [тексти лекцій] / укладач С. В. Боднар. – Одеса: ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2008. – 80 с.
2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка. Учебник. – 3-е изд. / Илья Романович Гальперин. – М. : Высш. школа, 1981. – 240 с.
3. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. Учебник / Илья Романович Гальперин. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1958. – С. 167-168.
4. Гуревич В. В. English Stylistics. Стилистика английского языка: учеб. пособие / Валерий Владимирович Гуревич. – 2-е изд., испр. – М. : Флинта: Наука, 2007. – С. 28.
5. Єфімов Л. П. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз: навч.-метод. посіб [на англ. мові] / Л. П. Єфімов, О. А. Ясінецька. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. – 240 с.
6. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови : Підручник. / Валерія Андріївна Кухаренко. - Вінниця : Нова книга, 2000. - 160 с.
7. Лотоцька К. Стилїстика англійської мови: Навч. посібник. / К. Лотоцька – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 254 с.
8. Стилїстика: ключові поняття та тестовий комплекс : навчальний посібник / Укл. : Н. Л. Львова, І.М. Микитюк. – Чернівці, 2013. – С. 33-42.
9. Figures of Speech [Electronic resource]. – 2020. – Available at : <http://fos.iloveindia.com/index.html>
10. Literary Devices : Literary Devices, Terms, and Elements [Electronic resource]. – 2020. – Available at : <http://www.literarydevices.com>
11. Literary Devices [Electronic resource]. – 2020. – Available at : <http://literarydevices.net>
12. McEwan I. Atonement / Ian McEwan. – London.: Vintage, 2002. – 371 p.
13. Skrebnev Y. M. Fundamentals of English Stylistics : [на англ. яз] / Y. M. Skrebnev – М. : АСТООО Астрель. – 2000. – 224 с.

REFERENCES

1. Bodnar S. V. Stylistyka anhliiskoi movy [teksty lektzii] / ukladach S. V. Bodnar. – Odesa: PDPU imeni K. D. Ushynskoho, 2008. — 80 s.
2. Galperyn I. R. Stylistyka anhlyiskoho yazyka. Uchebnyk. – 3-e yzd. / YliaRomanovychHalperyn. – М. : Vyssh. shkola, 1981. – 240 s.
3. Galperyn I. R. Ocherky po stylystike anhlyiskoho yazyka. Uchebnyk / Ilia Romanovych Galperyn. – М. : Yzdatelstvo lyteratury na inostrannykh yazykakh, 1958. – S. 167-168.
4. Gurevych V. V. English Stylistics. Stylistyka anhlyiskoho yazyka: ucheb. posobyie / Valerii Vladimirovich Gurevych. – 2-e yzd., yspr. – М. : Flynta: Nauka, 2007. – S. 28.
5. Yefimov L. P. Stylistyka anhliiskoi movy i dyskursyvnyi analiz: navch.-metod. posib [na anhli. movi] / L. P. Yefimov, O. A. Yasinetska. – Vinnytsia : NOVA KNYHA, 2004. – 240 s.
6. Kukharenko V. A. Praktykum z stylistyky anhliiskoi movy : Pidruchnyk. / Valeriia Andriivna Kukharenko. - Vinnytsia : Novaknyha, 2000. - 160 s.
7. Lototska K. Stylistyka anhliiskoi movy: Navch. posibnyk. / K. Lototska – Lviv: Vydavnychyi tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2008. – 254 s.
8. Stylistyka: kliuchovi poniattia ta testovyi kompleks : navchalnyi posibnyk / Ukl. : N. L. Lvova, I.M. Mykytiuk. – Chernivtsi, 2013. – S. 33-42.
9. Figures of Speech [Electronic resource]. – 2020. – Available at :<http://fos.iloveindia.com/index.html>
10. Literary Devices : Literary Devices, Terms, and Elements [Electronic resource]. – 2020. – Available at : <http://www.literarydevices.com>
11. Literary Devices [Electronic resource]. – 2020. – Available at : <http://literarydevices.net>
12. McEwan I. Atonement / Ian McEwan. – London.: Vintage, 2002. – 371 p.
13. Skrebnev Y. M. Fundamentals of English Stylistics : [na angl. yaz] / Y. M. Skrebnev – М. : ASTOOO Astrel. – 2000. – 224 p.